

Simone van der Vlugt

Zwarte sneeuw

δ

Copyright ©2021 Uitgeverij Dyslexion, Deventer

ISBN 9789463245302

NUR 280

Papier met FSC–certificaat

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Dyslexion, Postbus 583, 7400 AN Deventer

Dit boek verscheen eerder als reguliere uitgave bij Lemniscaat b.v., Rotterdam
© Simone van der Vlugt, 2020

Dit boek is gebaseerd op de 7e volledige druk 2020

Dit boek is uitgegeven in het lettertype Dyslexie.
Kijk op www.dyslexiefont.com voor meer informatie.

Voor meer informatie of bestellen ga je naar www.dyslexion.nl

zuid–limburg, 1845

Nog één keer kijkt Emma om. Niet over haar schouder, maar zich helemaal omdraaiend naar de boerderij met de witgepleisterde muren en het vakwerk van zwart geteerd hout. Een kleine boerderij met een scheefgezakt dak, en een klein lapje grond. Onaanzienlijk, als je hem vergelijkt met de grote boerenhoven van de rijke boeren in de omgeving. En nu is ook nog al het huisraad eruit verdwenen en staan de stallen leeg. De weinige spulletjes die ze mochten houden, liggen in de kruiwagen die pa voortduwt.

Maar de rest is allemaal weg.

In heel Vlaanderen en Zuid-Limburg is de oogst mislukt.

Pa en de jongens hebben het hele aardappelveld gerooid; één mand nog net eetbare aardappelen hebben ze uit de grond gehaald.

Met wat voor de hele winter bedoeld was, hebben ze een maand gedaan.

De rest van de aardappeloogst kon meteen verbrand worden.

Vanaf toen was het alsof een zwarte wolk van neerslachtigheid over de kleine boerderij daalde. Ma kreeg hoofdpijn van het piekeren; pa werd somber en kregelig.

De pacht betaalden ze met de opbrengst van weefwerk waar zij, haar moeder en Sofie uren aan bezig waren geweest, maar het bracht uiteindelijk toch te weinig op. Fabrieken in de stad leverden hetzelfde werk veel sneller en goedkoper.

Vorige week, op een zonnige herfstochtend, stond Emma op het erf de karnton schoon te schrobben toen ze kwamen: de landeigenaar met twee gerechtsdienaren. Ze wist meteen dat ze voor de pacht kwamen en ze wist ook dat ze die wéér niet konden betalen.

Maar deze keer nam de landeigenaar geen genoeg meer met beloften en smeebeden.

Ma had Mayke op de arm, Sofie stond met haar rug tegen Emma aangedrukt en zo keken ze toe hoe alles van waarde uit hun huis werd gedragen. De os, de koe en de geit werden van stal gehaald; de meubels, de melkemma's en het weefraam naar buiten gesleept. Heel hun bezit werd op een wagen geladen;

zij hadden het nakijken. Het was maar goed dat pa wat later het veld afkwam, toen de wagen de holle weg al insloeg. Voor de vloeken en bedreigingen die hij de gerechtsdienaren naslingerde had hij gearresteerd kunnen worden.

‘Hoe moet ik mijn land omploegen zonder os? Wie vertelt me dat?’ schreeuwde hij en hij schopte met zijn klomp tegen de deurpost. Maar het was de totale verslagenheid waarmee hij zich naar hen omdraaide, die diepe indruk op Emma maakte. ‘God, hoe moeten we de winter doorkomen? We hebben niets meer, helemaal niets!’

De pastoor van Slenaken bracht redding. ‘Ik zou een brief kunnen schrijven aan deken Quodbach,’ zei hij peinzend. ‘Ik heb gehoord dat er mijnwerkers nodig zijn in Kerkrade. Is dat misschien iets voor jullie?’ Emma stond erbij. Ze kon haar vaders gezicht niet zien, omdat ze achter hem stond, maar ze zag zijn spieren verstrakken.

Zeg nee! Ik wil niet weg! bad ze inwendig vurig. Ze hield haar ogen strak gericht op haar vaders rug, alsof ze hem met haar wilskracht tot een weigering kon dwingen.

‘Je hebt weinig keus, Sjeng Mullenders,’ zei de pastoor. ‘Je kunt de pacht voor de volgende maand niet betalen, je hebt niets om de winter mee door te komen en je bent al je bezittingen kwijt. Wat wil je hier nog?’

‘Ik had zoveel plannen, zoveel dromen...’ Sjeng liet zijn ogen door de kale boerenwoning dwalen.

‘Je bent niet de enige. Zovelen zijn getroffen door de misoogst... En allemaal worden ze uit hun huizen gezet, allemaal zoeken ze ander werk.’

Emma zag haar vader knikken.

‘Schrijft u die brief maar, mijnheer pastoor,’ zei hij toonloos.

‘Kom, Em,’ hoort Emma haar broer Volkert zeggen.

Met tegenzin rukt ze haar ogen los van haar ouderlijk huis en loopt de holle weg in, die aan weerszijden zo hoog begroeid is dat ze de golvende velden en hun boerderij niet meer kan zien.

Vóór hen prikt de kerktoren van Slenaken boven het goud en geel van de herfstbomen uit.

Zwijgend lopen broer en zus naast elkaar voort. De anderen zijn al bijna onderaan het pad. Pa duwt de kruiwagen voort, terwijl Tom van tien jaar ernaast loopt om hem in het modderige karrenspoor te houden. Mayke van drie en Sofie van acht lopen stil aan de hand van hun moeder mee, alsof ze niet beseffen wat er gebeurt.

Emma slikt om haar tranen de baas te blijven. Zíj beseft het wel: ze komen hier nooit meer terug. Al zag ze het al een tijdje aankomen, het blijft zwaar om de banden te verbreken met het huis waar je geboren bent en de grond waar je gespeeld en gewerkt hebt. Een eindje verderop blijft Annekatrien, Emma's moeder, staan om op haar twee oudste kinderen te wachten.

Ze is bijna zeven maanden in verwachting; een extra reden om snel te vertrekken en een nieuw huis te vinden. Straks als het winter is, komt de baby en dan kunnen ze nergens meer naartoe.

‘Ma, wil je me dragen? Ma?’ zeurt Mayke.

‘Kom Mayke, ma kan jou toch niet dragen?’ zegt Volkert op overredende toon. Annekatrien knikt haar oudste zoon geruststellend toe en tilt Mayke op.

‘Het gaat wel.’

Iets langzamer door haar zware vrachtje hervat ze de afdaling langs de holle weg.

Volkert schudt zijn hoofd. ‘Ma, je bent veel te toegeeflijk voor dat grut. Zeker voor Mayke. Dat wordt een kleine huilebalk als je niet oppast. Ze begint nu al te schreeuwen als ze haar zin niet krijgt.’ Sjeng kijkt om. ‘Laat dat kind toch zelf lopen!’

‘Ze is drie jaar, Sjeng.’

‘Precies! Dat betekent dat ze al twee jaar zelf kan lopen!’

Met een paar grote stappen is hij bij hen en zet Mayke met een ferme zwaai op haar eigen benen.

‘En nu lopen en niet meer zeuren! Vooruit!’ snauwt hij. Mayke loopt luid huilend aan de hand van haar moeder verder, zodat Sjeng steeds geërgerd omkijkt.

De holle weg leidt rechtstreeks naar Slenaken, maar voor ze daar zijn, buigen ze af naar links. Het pad dat ze volgen leidt door golvende velden en akkers; erlangs staat hier en daar een veldkruis of een kapel.

De weg begint te stijgen en na een hele tijd zegt Sofie:

‘Ik ben moe. Mag ik in de kruiwagen, pa?’

Sjeng geeft geen antwoord. Hij heeft al zijn aandacht nodig om de kruiwagen tussen de kuilen en stenen door te loodsen.

‘Pa!’ zegt Sofie met nadruk. ‘Mag ik in de kruiwagen?’

Aan het trekken van zijn mondhoek ziet Emma dat er een woedeuitbarsting op komst is. Ze geeft Sofie snel een stootje met haar elleboog. ‘Hou op! Je ziet toch dat pa het zo al zwaar genoeg heeft!’

‘Maar ik ben moe! Ik wil naar huis!’ Sofie begint te huilen.

‘We lopen door! Vooruit, je bent toch geen klein kind?’

valt haar vader uit.

Mayke, die net is opgehouden met jammeren, schrikt op en doet met Sofie mee. Als dan ook Toms ogen verdacht vochtig worden, zegt Annekatrien: ‘Ik wil hier graag even bidden.’

Ze blijft staan bij een Mariakapelletje langs de landweg.

Sjeng kijkt naar het vermoeide gezicht van zijn vrouw en knikt.

Annekatrien gaat het kapelletje binnen, zinkt op haar knieën voor het Mariabeeld en buigt haar hoofd. Buiten zakken de kinderen in het gras langs de akker, maar Emma gaat ook het kapelletje binnen.

Ze knielt neer in het bankje en bidt een paar weesgegroetjes.

Als ze klaar is, kijkt ze naar haar moeder. Annekatrien bidt lang en ingetogen met een overtuiging die Emma niet kent. Ze houdt ervan haar moeder te zien bidden. Het geeft haar een gevoel van veiligheid; alsof haar moeders vertrouwen in God hen alle zeven zal beschermen.

Zelf begrijpt ze niet veel van Gods wegen,

die de pastoor altijd ‘ondoorgroendelijk’ noemt. Ze is eerder bang voor die ondoorgroendelijkheid dan dat ze er troost uit put.

Maar haar moeder schijnt daar anders over te denken, dus misschien is er toch nog hoop.

Annekatrien slaat een kruis en komt overeind. Emma maakt ook snel het kruisteken en loopt achter haar moeder aan naar buiten.

‘Wanneer zijn we in Kerkrade, ma?’ vraagt Sofie zodra ze haar moeder ziet. ‘Vanmiddag?’

‘Dat denk ik niet, liefje.’

‘Vanavond?’

‘We moeten wel twee dagen lopen, Sofie,’ zegt Tom.

‘Dat heeft pa toch gezegd voor we vertrokken?’

Sofies gezicht betreft en ze zegt niets meer als ze verdergaan. Vanaf het hooggelegen pad kijken ze in een diepte die doorsneden wordt door een glinsterende beek. Eenmaal beneden steken ze het water over via een bouwvallig houten bruggetje. Nu en dan passeren ze een afgelegen boerderij; als de bewoners hen zien, kijken ze hen met wantrouwige blikken na. Emma ziet haar moeder kleuren en zelf voelt ze ook iets van verontwaardiging. Ze zijn geen dieven of bedelaars! Vanochtend, voor ze vertrokken, heeft ze de opbrengst van hun weefwerk nog in de dorpswinkel van Slenaken opgehaald.

Emma voelt aan het zakje dat onder haar rokken hangt. Veel zit er niet in, maar ze kunnen er onderweg wat eten van kopen. Als ze één keer per dag iets eten is het net genoeg om Kerkrade te halen. Vlak voor het dorp Schweiberg doemt donker en somber het bos op.

‘Zijn hier wolven?’ vraagt Sofie met een beverig stemmetje.

‘Natuurlijk niet,’ zegt Volkert. ‘En anders jaag ik ze wel weg.’

‘O ja,’ zegt Tom geringschattend. ‘Dat kan niet, hè, pa, wolven wegjagen!’

‘Over wolven maak ik me geen zorgen,’ zegt Sjeng.

Emma onderschept de blik die haar ouders wisselen en kijkt ongerust om zich heen. Het pad wordt smaller en ze voelt hoe Sofie haar hand stevig omklemt. Het bos is donker en vochtig, met kromme bomen en hoge varens. In de berm staan rottende paddenstoelen en het bladerdek op de grond is zwart en modderig. Ze lopen zo veel mogelijk langs het pad, anders zou de modder in hun klompen stromen. Niemand praat. Een kraai vliegt krassend op en ergens knapt een stuk dood hout.

De greep van Sofies hand om de hare wordt nog steviger. Eigenlijk durft Emma zelf ook niet goed verder te gaan. Dit bos sluit je in, dreigt met duizend gevaren.

Ze spiedt tussen de varens en dicht op elkaar staande boomstammen door. Bewoog daar iets?

Ze fronst haar wenkbrauwen en kijkt nog eens goed. Niets te zien. Toch leek het alsof daar iemand liep.

‘Pa!’ zegt ze waarschuwend. Sjeng kijkt om.
‘Volgens mij zag ik daar iemand! Daar, op het pad!’
Het pad voert onder dichte bomen door en ondanks dat er al veel herfstblad van de takken is gerukt, is het er donker.
‘Ik zie niets,’ zegt Sjeng.
‘Misschien was het een hert, maar er bewoog echt iets.’
‘Een struikrover,’ zegt Tom.
Annekatrien kijkt haar echtgenoot ongerust aan.
‘Het zal inderdaad wel een hert geweest zijn,’ zegt Sjeng, maar terwijl ze verder lopen kijkt hij waakzaam om zich heen. Volkert bukt zich en raapt een stevige stok van de grond. Tom zoekt ook meteen een stok.
Ze lopen het smalle, donkere gedeelte van het pad op. Geen takje kraakt, niets duidt op naderend gevaar en toch voelt Emma haar hart bonzen. Maar er gebeurt niets. Ze gaan de bocht in het pad door en dan wordt het weer lichter. Emma laat haar adem ontsnappen.
Maar dan, als niemand het meer verwacht, springt er een gedaante uit de struiken. Een mes flitst en een sjofel geklede man stelt zich dreigend voor hen op. Gekraak in de struiken en dan komt een tweede man tevoorschijn, met een knuppel in de hand. Stokstijf blijft Sjeng staan. Annekatrien trekt Sofie vlug achter haar rug en Emma doet een stap dichterbij Volkert toe.
‘Je geld!’ snauwt de man met het mes. ‘Vlug een beetje!’ Hij zwaait met zijn mes in het rond, vlak langs Maykes gezicht. Sjeng beweegt zich voorzichtig langs de kruiwagen.
‘Stilstaan! Je geld of die kleine mist straks een oog!’ De man houdt het mes op Maykes gezicht gericht.
‘We hebben geen geld,’ zegt Sjeng hees. ‘Geef op! Ik waarschuw geen tweede keer!’
‘Waarom zouden we met ons hele hebben en houden langs de weg lopen, als we geld hadden?’ vraagt Sjeng, zijn ogen strak op het mes gericht.
De man knikt naar zijn handlanger, die zijn grote, brutale hand over Annekatriens lichaam laat glijden. Ze slaakt een kreet. Sjengs ogen flitsen van woede,

maar het mes wijst nog steeds naar Mayke.

‘Til je rokken op, vrouw. Laat ons eens kijken wat je daaronder verborgen houdt!’ zegt de man.

Als Annekatrien niet vlug genoeg meewerkt, sjort hij zelf haar rok omhoog en zijn hand glijdt ruw tussen haar benen.

Emma staat verstijfd van angst naast haar moeder. Het zakje munten onder haar eigen rok brandt. Op dat moment stort Volkert zich met een schreeuw op zijn moeders belager. Volkomen verrast valt de man onder Volkert op de grond. Volkert rukt de knuppel uit zijn hand en zwiept hem dreigend omhoog.

‘Volkert! Schei uit!’ schreeuwt Sjeng.

Volkert kijkt op, zijn gezicht wit van woede. De man met het mes heeft Mayke naar zich toe getrokken en houdt het lemmet tegen haar keel.

‘Laat haar gaan! Emma, geef het geld!’ Sjengs stem klinkt onherkenbaar.

Emma verschuilt zich achter Volkert, schort haar rok wat omhoog en maakt het geldbuideltje los. Haar handen trillen en ze kan wel huilen als ze het geld hoort rammelen. Zoveel uren werk! Het buideltje wordt uit haar hand gegrist en dan zijn de struikrovers opeens verdwenen in het roestbruin en goudgeel van het bos. Huilend vliegt Mayke naar haar moeder toe. ‘Kom op, pa, Tom! We gaan erachteraan! Met z’n drieën kunnen we ze wel aan!’ roept Volkert opgewonden. Sjeng verkeert in tweestrijd. Met samengeknepen ogen kijkt hij naar de plek waar de twee struikrovers in het bos verdwenen.

‘Sjeng!’ waarschuwt Annekatrien.

Haar man draait zich naar haar toe. ‘Dat was ons laatste geld, Annekatrien! We hebben het nodig!’

‘Wat ik nodig heb zijn jou en mijn jongens! Die twee hebben een mes en jullie niet!’ zegt Annekatrien heftig. Sjeng draait zich bruusk om, grijpt de kruiwagen en beent met zulke grote, kwaaië passen weg dat hij al snel een voorsprong heeft.

Maar een eind verderop staat hij stil en wacht met een gezicht als een onweerswolk tot zijn gezin hem heeft ingehaald.

‘Ik kan ze hun nek wel omdraaien!’ schreeuwt hij vol machteloze woede.

‘Je hebt het juiste gedaan,’ zegt zijn vrouw zacht.

‘Je kon de kinderen toch niet in gevaar brengen?’

‘En wat doe ik nu dan? Hoe moet ik voor ze zorgen?’

Zoveel plannen had ik! Ik zou het heel anders doen dan mijn vader!

In plaats daarvan moesten we onze boerderij uit en nu lopen we als een stel bedelaars langs de weg!’

‘God zal ons helpen.’

‘Ik zou er maar niet te veel op rekenen!’ zegt Sjeng.

In een nog somberder stemming zetten ze hun tocht voort.

Emma moet vechten tegen haar wanhoop. Hun laatste geld!

Hun allerlaatste geld! Waar moeten ze nu van leven? Waar moeten

ze eten van kopen? En wat moeten ze zonder een cent in Kerkrade beginnen? Haar keel doet pijn van de ingehouden tranen en als ze naar haar moeder kijkt, ziet ze dat zij er niet veel beter aan toe is.

Het pad kronkelt omhoog door het bos, maar na een tijdje wijken de bomen en is in de diepte het Geuldal te zien. De zon breekt door en doet het water van een beek die door het dal

stroomt glinsteren.

‘Kijk,’ wijst Sofie als ze de helling afdalen. ‘Daar ligt net zo’n boerderij als die van ons.’

Er liggen overal boerderijen als die van hen. Ze slingeren als een wit lint langs de landweg. Witte vakwerkboerderijen, de een wat groter dan de ander. Een meisje van Emma’s leeftijd komt net met een melkemmer het erf op en kijkt hen na. Emma steekt haar kin in de lucht en stapt flink door. Ze kijkt tersluiks naar haar moeder, die stug voortloopt en geen enkele blik op de boerderijen werpt.

Uit de bakhuisjes komen heerlijke geuren.

‘Ik heb honger,’ zegt Tom.

Ze hebben allemaal honger. Zo snel mogelijk laten ze Mechelen achter zich.

Het wordt een lange dag. Sofie en Tom zeuren en raken beurtelings achterop, zodat de anderen op hen moeten wachten. Mayke struikelt over haar voeten, is dwars en weigert op een gegeven moment nog een stap te verzetten. Sjeng zet haar in de kruiwagen en duwt hem met het zweet in zijn nek tegen de heuvels op. Van Mechelen gaan ze